

NOTITIE adres rapport visitatie ex ord. 10-5-10 'Visitatoren doen van hun visitaties schriftelijk verslag aan het classicale college voor de visitatie, dat een afschrift daarvan doet toekomen aan de betrokken kerkenraden.'

Rapport van het GCKO tot wijziging van ord 10-5-2, 10-5-10 en 4-16-4

5

Aanleiding

1. Via het moderamen van de generale synode kreeg het GCKO een voorstel van de classicale vergadering (verder: CV) Noord-Holland om ord. 10-5-10 aan te passen. Kern van dit verzoek is: mag het visitatierapport, als het niet is aangevraagd door de classispredikant, gedeeld worden met het breed moderamen van de classicale vergadering?
10
2. De CV doet dit voorstel uit hoofde van art. XVIII-2 en heeft zich daarbij gehouden aan de voorgeschreven procedure dat het besluit tot indienen niet genomen is in dezelfde vergadering als waarin het voorstel is gedaan.
- 15 3. Het GCKO stelt vast dat het voorstel op grond van het voorgaande beschouwd dient te worden als een voorstel ex art. XVIII-2 en als zodanig op de generale synode dient te worden besproken.
4. De kerkorde kent twee bepalingen voor het verzoeken om visitatie. De een is te vinden in ord. 4-16-4. De classispredikant verzoekt in dat geval een gemeente te visiteren. Het classicale college voor de visitatie 'doet verslag van deze visitatie aan het breed moderamen' van de classicale vergadering (verder: BMCV). De gemeente wordt in het kader van de verslaglegging niet vermeld.
20
5. De ander staat in ord. 10-5. Een kerkenraad kan in dat geval verzoeken (vgl. ord. 10-5-1) een gemeente te visiteren. De visitatoren doen het 'schriftelijk verslag' aan het classicale college voor de visitatie (CCV) toekomen. Een afschrift hiervan gaat naar de betrokken kerkenraad (of kerkenraden) (ord. 10-5-10). Het breed moderamen wordt in dat geval niet als geadresseerde genoemd.
- 25 6. Het BMCV Noord-Holland stootte op een ongelukkige samenloop van beide procedures. In de casus die voor de CV Noord-Holland de aanleiding vormde het nu voorliggende wijzigingsvoorstel te doen, had een kerkenraad verzocht om visitatie. Het CCV had hieraan gehoor gegeven. Een afschrift van het verslag ging zoals in ord. 10-5-10 voorgeschreven naar de kerkenraad. De zaak waar het in de visitatie om ging, was inmiddels echter tot zodanige proporties uitgegroeid dat het BMCV overwoog op te treden. Het had evenwel geen beschikking over het verslag. Toen het daartoe verzocht, zette de betrokken kerkenraad het CCV (?) de voet dwars, zelfs met inschakeling van een advocaat. De CV vermeldt de uitkomst hiervan niet. Dat maakt de wegging van deze casus lastig.
30
7. De CV stelt vast dat het niet altijd gewenst is dat een classispredikant visitatie aanvraagt. Als een kerkenraad om visitatie vraagt, dan committeert het zich daarmee aan de visitatie. Dat heeft in beginsel de voorkeur boven een opgelegde visitatie. Overigens, zo voegt de CV Noord-Holland hieraan toe, kan het CCV na overleg met de classispredikant ook visitatie starten op basis van 'feiten of omstandigheden' die op enigerlei wijze tot hem gekomen zijn (ord. 10-5-2). Ook in dat geval wordt het verslag in afschrift alleen aan de betrokken kerkenraad gezonden.
35
8. De CV overweegt verder dat de voorzitter van het CCV en de classispredikant geregeld overleggen. Daar kan een verslag besproken worden. Mochten maatregelen gewenst zijn, dan heeft de actor, het BMCV, in voorkomende gevallen echter niet de beschikking over het verslag.
40

9. Ook wijst de CV erop dat de classispredikant in de 'Profiel en Functieomschrijving' als taak heeft (sub c): 'Het zorgdragen dat de adviezen van de visitatie in behandeling worden genomen.' Formeel heeft echter ook de classispredikant niet de beschikking over het verslag in geval van de procedure ex ord. 10-5-2.

10. De CV komt daarom tot het voorstel aan ord. 10-5-10 een zinsnede toe te voegen: 'Na overleg tussen de voorzitter van het college en de classispredikant kan het verslag ook aan het breed moderamen worden toegezonden.'

50

Wijze van behandeling

11. Het GCKO bespreekt het voorstel en besteedt daarbij aandacht aan de tekst, de context en de wetsgeschiedenis van de bepalingen in met name ord. 4-16-4 en 10-5-10. Het eindigt met een conclusie ten aanzien van het gedane voorstel.

55

De feiten: ontwikkeling van de desbetreffende kernbepalingen met betrekking tot de visitatie

12. In een eerste versie van de ordinanties (1997) luidde de met het huidige ord. 10-5-10 zakelijk overeenkomende bepaling: 'De colleges voor de visitatie plegen geregeld overleg met de brede moderamina van de meerdere ambtelijke vergaderingen uit hun ressort en houden deze op de hoogte van het resultaat van de visitaties.' (toen ord. 10-5-9)

13. In de kerkorde zoals die per 1 mei 2004 in werking trad, was de bepaling aangepast: 'Visitatoren doen van hun visitaties schriftelijk verslag aan het regionale college voor de visitatie, dat een afschrift daarvan doet toekomen aan het breed moderamen van de betrokken classische vergadering en aan de betrokken kerkenraden.' (PKO 2004, ord. 10-5-10)

14. Twee dingen vallen in deze wijziging ten opzichte het eerste concept op. Enerzijds krijgt het CCV een zelfstandiger positie ten opzichte van het BMCV: het 'geregeld overleg' maakt plaats voor 'schriftelijke verslag'. Anderzijds zijn nu ook de betrokken kerkenraden in voorkomende gevallen als geadresseerde van de desbetreffende verslagen (in afschrift) opgenomen, waardoor ook hun positie in het proces nadrukkelijker naar voren komt.

15. Bij de evaluatie van de kerkorde 2004 per 2013 is de onderhavige bepaling niet aangepast. De nummering bleef dezelfde. Andere wijzigingen in de visitatieregeling hebben geen invloed gehad op de betekenis van de bepaling.

16. Alvorens nader in te gaan op de behandeling die geleid heeft tot de wijziging van de in dit opzicht per 1 mei 2018 vigerende kerkorde wil het GCKO kort de uitgangspunten van Kerk 2025 overwegen.

17. De nota Kerk 2025: waar een Woord is, is een weg wil kortweg 'Back to basics' (p. 5v). Het moet er primair om gaan dat de plaatselijke (wijk)gemeente haar taken goed kan uitvoeren (p. 15v).

18. Een en ander wordt geconcretiseerd in een maximale ruimte voor de plaatselijke gemeente en eenvoud van inrichting (p. 18v).

19. Een en ander past in het presbyteriaal-synodale stelsel van de Protestantse Kerk in Nederland: wat plaatselijk kan worden afgehandeld wordt plaatselijk afgehandeld (subsidiariteitsbeginsel).

20. Het voorgaande laat onverlet dat er situaties zijn, waarin soms zelfs ingrijpen van buitenaf of bovenaf nodig is. Op bovenplaatselijk niveau wordt de vernieuwing van de organisatie vooral geconcretiseerd in het toezien (p. 22v) en de daar nauw mee verbonden visitatie (p. 23v). Dat is in lijn met hetgeen de kerkorde bepaalt in ord. 10-2-3: visitatie gaat uit van de meerdere (ambtelijke) vergaderingen. De visitatie en de uitvoering van de op grond van de visitatie voorgestelde maatregelen moet volgens Kerk 2025 door een aantal praktische maatregelen gestroomlijnd worden.

21. In de nota Kerk 2025 – Een stap verder wordt een en ander nader uitgewerkt. Van belang is vooral de nauwe samenwerking tussen de voorzitter van de CV (thans: de classispredikant) en de voorzitter van het CCV (p. 7-9). De voorzitter CCV ontvangt de informatie over wat er gaande is op plaatselijk niveau van de voorzitter van de CV (thans: de classispredikant). Een directe lijn tussen kerkenraad en CCV, zoals bedoeld in ord. 10-5-10 blijft onbesproken. Dat laat zich wellicht verklaren uit het feit dat ord. 10-5-2 in de kern per 1 mei 2018 niet gewijzigd is: een kerkenraad kon en kan om een (voorheen: tussentijdse buitengewone) visitatie vragen. Dat is door Kerk 2025 niet veranderd.

22. Kerk 2025 richt zich vooral op de implementatie van in besluiten omgezette adviezen vanuit de visitatie op classicaal niveau. Kern is en blijft, ondanks dat de visitatie dichter bij de ambtelijke vergadering (CV) komt te staan: ‘In een individuele zaak moet visitatie (...) vrij zijn in haar onderzoek en advisering.’

23. De kerkordewijzigingen ten gevolge van de implementatie van Kerk 2025 zijn onderverdeeld in drie tranches en een slotrapportage met enkele restpunten. De kwestie van de visitatie is geregeld in de eerste tranche. Daartoe behoorden een geheel nieuwe ordinantie met betrekking tot de classispredikant (huidig ord. 4-16) en een aantal wijzigingen in de regelingen voor de visitatie (oud en nieuw ord. 10-5).

24. In de aan de kerk toegezonden rapportage met de voorgestelde wijziging van ord. 10-5-10 in eerste lezing is in het overzicht van oude en nieuwe tekst het volgende te vinden (p. 28):

25. Het ontbreekt in de verdere tekst aan een toelichting op deze keuze. Dat kan het gevolg zijn van de voorstellen die zijn gedaan in het kader van de taken en bevoegdheden van de classispredikant. Daar wordt namelijk veel uitvoeriger ingegaan op de visitatie, het eventueel dwingend opleggen van in het kader van visitatie gedane adviezen, de regie van de classispredikant in complexe casussen, enzovoort (vgl. ‘Het rapport gaat ervan uit dat een visitatie in de regel plaats vindt op initiatief van de classispredikant.’ (p. 28)). In hetzelfde rapport luidt ord. 4-16-4 als volgt (p. 19): ‘De classispredikant kan het classicale college voor de visitatie verzoeken een gemeente te visiteren. Het college doet verslag van deze visitatie aan het breed moderamen, dat – gehoord het advies van de voorzitter van het college – beslist over zo nodig te nemen maatregelen.’

26. In (het voorstel voor) ord. 4-16-4 is een verslag – de kwalificatie ‘schriftelijk’ ontbreekt hier – in alle gevallen voor het BMCV. Van een verslag aan de betrokken kerkenraad wordt in dit verband geen melding gemaakt.

27. Ook in het rapport voor de vaststelling in tweede lezing ontbreken aanwijzingen voor de kennelijk bewust gemaakte keuze in ord. 10-5-10 toezending aan het desbetreffende BMCV achterwege te laten. Ook werpt deze rapportage geen nieuw licht op het verschil met ord. 4-16-4.

28. Het laat zich al met al met het beschikbare materiaal niet goed vaststellen wat de bedoeling is geweest om in ord. 10-5-10 niet meer op te nemen dat visitatierapporten ook naar het BMCV worden gezonden. Is gemeend dat vermelding in ord. 4-16-4 voldoende was of is in ord. 10-5-10 in een

125 andere procedure voorzien omdat het verzoek tot visitatie van een wezenlijk andere aard is (nl. van
ord. 10-5-2)? Het ontbreken van een toelichting wijst in de richting van het eerste. Meer dan een
aanwijzing is het echter niet.

Tussenconclusie

130 29. Het ontbreken van een toelichting kan een aanwijzing zijn dat er geen grote wijziging ten opzichte
van de situatie voor 2018 is bedoeld. Het GCKO wijst in dat verband op de wijze waarop sindsdien tot
visitatie besloten kan worden:

- op verzoek van de classispredikant (ord. 4-16-4);
- op initiatief van visitatoren ‘wanneer feiten of omstandigheden daartoe aanleiding geven’ (ord.
10-5-2);
- 135 • op verzoek van de kerkenraad (ord. 10-5-2).

Het is voorstelbaar dat de kerkorde bedoelt dat in het laatste geval het verslag van visitatoren
uitsluitend bij de kerkenraad terecht komt. Het is dan echter wel weer vreemd dat deze wijziging in
het GCKO-rapport aan de synode indertijd niet werd toegelicht.

140 Minder voorstelbaar is dat de kerkorde voor wat betreft het verslag (doen) een onderscheid maakt
tussen een visitatie op verzoek van de classispredikant (dan moet het BMCV worden geïnformeerd)
en een visitatie op eigen initiatief van visitatoren na overleg met de classispredikant (dan mag alleen
de kerkenraad worden geïnformeerd).

Overwegingen bij het voorstel

145 30. Het GCKO interpreteert de aan ord. 10-5-10 toe te voegen zin ‘Na overleg tussen de voorzitter van
het college en de classispredikant kan het verslag ook aan het breed moderamen worden
toegezonden.’ zodanig dat visitatoren het verslag aan het BMCV kunnen toezenden na overleg van de
voorzitter van het college met de classispredikant. Wie het voorstel doet, wordt in het midden
gelaten. Dat kunnen kennelijk zowel visitatoren, voorzitter CCV als classispredikant zijn.

150 31. Het GCKO verstaat het voorstel van de CV Noord-Holland als een tussenvoorstel: enerzijds moet
een kerkenraad de ruimte hebben zelf visitatie aan te vragen en de resultaten daarvan zelf te
verwerken (waar de huidige tekst op zich beschouwd vanuit lijkt te gaan); anderzijds moet het in
voorkomende gevallen mogelijk zijn dat een BMCV de beschikking krijgt over het schriftelijk verslag
(en niet, zoals in de regeling tot 1 mei 2018, in alle gevallen).

155 32. In het voorstel komt veel nadruk te liggen op het verslag van visitatoren. Dat is mede het gevolg
van het verband dat in het verlengde van Kerk 2025 is komen te liggen op de activiteiten van
visitatoren en de naar aanleiding daarvan te nemen maatregelen. Het GCKO hecht er aan op te
merken dat het in de kerkorde opgenomen arbeidsveld van visitatoren een ander accent legt:
‘bemiddelen – door het voeren van overleg, het geven van gevraagd en ongevraagd advies en het
aanbevelen van mediation – in geval van moeilijkheden’ (ord. 10-4-1). Het gaat primair om coachen
160 en begeleiden. Adviezen aan een ander gremium dan de betrokken gemeente/kerkenraad zijn niet
expliciet genoemd. Ingrijpen door bijvoorbeeld een BMCV zal dan ook niet anders dan een ultimatum
remedium kunnen zijn.

165 33. Ook al is ingrijpen door het BMCV (gelukkig) lang niet altijd nodig, hiermee is de vraag of het BMCV een verslag mag of zelfs moet ontvangen nog niet beantwoord. Immers, ook bij een door de classispredikant aangevraagde visitatie kan de zaak door bemiddeling worden opgelost. Ook dan zal het BMCV moeten worden geïnformeerd (ofwel: moeten visitatoren verslag uitbrengen). Het GCKO wijst er overigens op dat het rapport aan het breed moderamen beknopt kan zijn als de kwestie is opgelost en geen bemoeienis van het BMCV nodig is.

170 34. Het GCKO acht het in ons kerkordelijk systeem, tegen de achtergrond van het subsidiariteitsbeginsel (zie ook punt 19) en in de context van Kerk2025 met meer ruimte voor lokale gemeenten passend dat een kerkenraad in de gelegenheid wordt gesteld zelf visitatie aan te vragen, zonder directe bemoeienis van het BMCV. Wanneer er problemen zijn in een gemeente waardoor visitatie nodig is, zal de classispredikant daarvan vaak op de hoogte zijn en anders van op de hoogte komen doordat visitatoren advies vragen over het al dan niet houden van een visitatie. Hoewel het strikt genomen niet voorgeschreven is, zal een classispredikant het BMCV op de hoogte stellen van de noodzaak tot visitatie. Ook ligt het voor de hand dat een classispredikant op de hoogte wordt gesteld van een afgeronde visitatie waarin volstaan kon worden met bemiddeling en dat de classispredikant dit zal delen met het BMCV.

175
180 35. In ord. 10-5-10 wordt vermeld dat de kerkenraad een afschrift krijgt van het schriftelijk verslag van visitatoren. In ord. 4-16 ontbreekt deze bepaling. Niettemin heeft een kerkenraad er recht op te weten wat wordt gerapporteerd en moet hij de mogelijkheid hebben hierop te reageren. Ook als visitatie plaats vindt op verzoek van de classispredikant, zal daarom aan de kerkenraad een afschrift van dat verslag gezonden moeten worden.

185

Conclusie

190 36. Het GCKO constateert dat verschillend gedacht kan worden over het onderscheid tussen ord. 4-16 en 10-5. Is het nu al dan niet de bedoeling geweest om het breed moderamen in ord. 10-5 uit te sluiten van een verslag?

Het GCKO is van mening dat

- enerzijds het onnodig is het BMCV inhoudelijk te betrekken bij de uitkomsten van de visitatie als visitatoren door bemiddeling de zaak tot een oplossing weten te brengen;
- anderzijds voortvarend noodzakelijke maatregelen genomen moeten kunnen worden.

195 Dit geldt voor alle gevallen dat visitatie wordt aangevraagd.

Het GCKO stelt daarom voor in ord. 10-5 vast te leggen dat het visitatierapport zo nodig wordt toegezonden aan het breed moderamen. Uiteraard wordt de kerkenraad daarvan op de hoogte gesteld.

200 De vermelding van het breed moderamen kan dan in ord. 4-16-4 achterwege blijven.

In ord. 10-5 staat ook nu al dat de classispredikant visitatie kan aanvragen. Strikt genomen is ord. 4-16-4 overbodig. Het GCKO stelt voor om de bevoegdheid van de classispredikant in ord. 4-16-4 toch te handhaven omdat in ord. 4-16 de bevoegdheden van de classispredikant worden omschreven.

205

Voorstel

Huidig 10-5-2	Voorstel
Na overleg met de classispredikant kan het classicale college voor de visitatie - wanneer feiten of omstandigheden daartoe aanleiding geven of wanneer een kerkenraad daartoe een verzoek heeft gedaan - een visitatie houden. (Ook kan ...)	Op verzoek van de classispredikant, of na overleg met de classispredikant wanneer een kerkenraad daartoe een verzoek heeft gedaan of feiten of omstandigheden daartoe aanleiding geven, kan het classicale college voor de visitatie een visitatie houden. (Ook kan ...)
10-5-10	
Visitatoren doen van hun visitaties schriftelijk verslag aan het classicale college voor de visitatie, dat een afschrift daarvan doet toekomen aan de betrokken kerkenraden.	Visitatoren doen van hun visitaties schriftelijk verslag aan het classicale college voor de visitatie, dat een afschrift daarvan doet toekomen aan de betrokken kerkenraden. Indien maatregelen noodzakelijk zijn die behoren tot de bevoegdheden van het breed moderamen van de classicale vergadering, doen visitatoren ook verslag aan dat moderamen, dat – gehoord het advies van de voorzitter van het college – daarover beslist.
4-16-4	
De classispredikant kan het classicale college voor de visitatie verzoeken een gemeente te visiteren. Het college doet verslag van deze visitatie aan het breed moderamen, dat – gehoord het advies van de voorzitter van het college – beslist over zo nodig te nemen maatregelen.	De classispredikant kan het classicale college voor de visitatie verzoeken een gemeente te visiteren.

210 Op deze wijze is geregeld dat het breed moderamen alleen inhoudelijk wordt betrokken indien daartoe aanleiding is. Zoals gezegd, algemene informatie over de te houden en gehouden visitatie krijgt het breed moderamen van de classispredikant.

215 37. Het GCKO meent dat met dit voorstel ook een oplossing wordt geboden aan de wens van de Classicale Vergadering Noord-Holland die ten grondslag ligt aan dit rapport: het BMCV kan indien nodig beschikken over het rapport van visitatoren.

220 28 september 2023